FAN VA TA’LIM YANGILIKLARI
ILMIY-METODIK JURNAL
ISSN 3093-8694 ◆ saen.uz
2026-yil
10 (2)-son

UDK: 821.222.8-1:17.02

Raximova Intizor Rustamovna,
Urganch RANCH texnologiya universiteti dotsenti,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

ABDURAHMON JOMIYNING “SALOMON VA ABSOL” ASARIDA ILGARI SURILGAN TA’LIMIY-AXLOQIY QARASHLAR

Annotatsiya. Mazkur maqolada XV asr fors-tojik mumtoz adabiyotining yirik namoyandasi Abdurahmon Jomiyning “Salomon va Absol” dostonida ilgari surilgan ta’limiy-axloqiy qarashlar tahlil qilinadi. Asardagi ramziy obrazlar orqali insonning ma’naviy kamoloti, nafsni jilovlash, ilm-ma’rifatga intilish, aql va hissiyot o‘rtasidagi munosabat, iroda, adolat hamda komil inson tarbiyasi masalalari yoritiladi. Shuningdek, podshoh va dono vazir obrazlari misolida ota-ona tarbiyasi, ustozning yo‘naltiruvchi roli va shaxsiy mas’uliyatning ahamiyati ochib beriladi. Dostonning mazmuni zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayoni bilan bog‘liq holda tahlil qilinib, uning yosh avlodda axloqiy tafakkur, mustaqil qaror qabul qilish va ma’naviy mas’uliyatni shakllantirishdagi tarbiyaviy imkoniyatlari asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Abdurahmon Jomiy, “Salomon va Absol”, ta’limiy-axloqiy qarashlar, axloqiy tarbiya, komil inson, nafs, ilm-ma’rifat, iroda, adolat, tasavvuf, ma’naviy kamolot.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-НРАВСТВЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ В ПРОИЗВЕДЕНИИ АБДУРАХМАНА ДЖАМИ «СОЛОМОН И АБСАЛ»

Аннотация. В статье анализируются образовательные и нравственные идеи, представленные в поэме «Соломон и Абсал» Абдурахмана Джами, выдающегося представителя персидско-таджикской классической литературы XV века. На основе символических образов произведения рассматриваются вопросы духовного совершенствования человека, обуздания эгоистических желаний, стремления к знаниям и просвещению, соотношения разума и чувств, развития воли, справедливости и воспитания совершенной личности. Особое внимание уделяется воспитательному значению образов царя и мудрого визиря, отражающих роль родительского наставления, учителя и личной ответственности в становлении человека. Содержание поэмы рассматривается в контексте современного образовательного процесса, а её возможности в формировании нравственного мышления, самостоятельности суждений и духовной ответственности молодёжи получают педагогическое обоснование.

Ключевые слова: Абдурахман Джами, «Соломон и Абсал», нравственное воспитание, образовательные идеи, совершенная личность, эгоистические желания, просвещение, воля, справедливость, суфизм, духовное совершенствование.

EDUCATIONAL AND MORAL IDEAS IN ABDURAHMAN JAMI’S “SOLOMON AND ABSAL”

Abstract. This article examines the educational and moral ideas presented in “Solomon and Absal” by Abdurahman Jami, a prominent representative of fifteenth-century Persian-Tajik classical literature. Through the symbolic characters and central themes of

the poem, the study explores human spiritual development, the restraint of selfish desires, the pursuit of knowledge and enlightenment, the relationship between reason and emotion, willpower, justice, and the cultivation of a morally mature individual. Particular attention is paid to the educational significance of the king and the wise vizier, whose characters illustrate the roles of parental guidance, mentorship, and personal responsibility in human development. The poem is also examined in relation to contemporary educational practice, highlighting its potential to foster moral reasoning, independent judgement, self-discipline, and a sense of responsibility among young people.

Keywords: Abdurahman Jami, “Solomon and Absal,” moral education, educational ideas, morally mature individual, self-restraint, knowledge, willpower, justice, Sufism, spiritual development.

KIRISH

Sharq mumtoz adabiyotida inson tarbiyasi, ma’naviy-axloqiy kamoloti, jamiyat oldidagi burchi va mas’uliyati masalalari muhim o‘rin egallaydi. Sharq mutafakkirlari insonni nafaqat bilimli, balki halol, adolatparvar, sabrli, mehribon va ma’nan barkamol shaxs sifatida tarbiyalashni asosiy maqsadlardan biri deb bilganlar. Ularning asarlarida insonning ichki dunyosi, axloqiy fazilatlari, ezgulik va yovuzlik o‘rtasidagi kurashi hamda hayotiy tajribalar orqali kamolotga erishishi keng yoritilgan. Ana shunday ulug‘ mutafakkirlardan biri Abdurahmon Jomiy bo‘lib, uning adabiy-falsafiy merosida inson kamoloti va axloqiy tarbiya masalalari alohida ahamiyat kasb etadi.

Abdurahmon Jomiy XV asrda yashab ijod qilgan shoir, olim, faylasuf va mutasavvif sifatida Sharq adabiyoti hamda tafakkuri rivojiga katta hissa qo‘shgan. Uning asarlarida ilm-ma’rifat, insonparvarlik, adolat, odob-axloq, o‘zini anglash va ruhiy poklanish g‘oyalari o‘z ifodasini topgan. Shoirning “Haft avrang” majmuasiga kiruvchi “Salomon va Absol” dostoni ham mazkur g‘oyalarni badiiy-falsafiy jihatdan yorituvchi muhim asarlardan biridir. Ushbu doston insonning ruhiy olami, hissiyotlari, istaklari va ma’naviy mas’uliyati haqidagi qarashlarni ramziy obrazlar orqali ifodalashi bilan ajralib turadi.

Dostonda insonning hissiy mayllari va aqliy idroki, nafsoniy istaklari va ma’naviy burchi o‘rtasidagi ziddiyat ramziy obrazlar orqali tasvirlanadi. Asar voqealari insonning o‘zini anglashi, xatolaridan xulosa chiqarishi va ma’naviy kamolot sari intilishi masalalarini chuqur mushohada qilishga undaydi. Ayniqsa, Salomon, Absol, podshoh va dono vazir obrazlari orqali insonning ichki kechinmalari, iroda kuchi, aqlning ahamiyati hamda ustoz va ota-ona nasihatining tarbiyaviy mohiyati ochib beriladi.

Bugungi ta’lim-tarbiya jarayonida ham yoshlarni mustaqil fikrlaydigan, o‘z xatti-harakatlari uchun mas’uliyatni his qiladigan, axloqiy mezonlarga amal qiladigan shaxs sifatida tarbiyalash muhim vazifalardan hisoblanadi. Shu jihatdan, Jomiy merosini pedagogik nuqtayi nazardan o‘rganish uning zamonaviy tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlashga yordam beradi. Xususan, dostondagi g‘oyalar yoshlarning o‘zini nazorat qilish, to‘g‘ri qaror qabul qilish, ezgu maqsadlarga in-

tilish va hayotiy vaziyatlarga mas’uliyat bilan yondashish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Maqolaning maqsadi — Abdurahmon Jomiyning “Salomon va Absol” dostonida ilgari surilgan ta’limiy-axloqiy g‘oyalarni tahlil qilish hamda ularning zamonaviy yoshlar tarbiyasidagi ahamiyatini ochib berish.

MAVZU BO‘YICHA ADABIYOTLAR TAHLILI

Abdurahmon Jomiy ijodini o‘rganishda uning badiiy merosi, falsafiy qarashlari va tasavvufiy tafakkurini tadqiq etgan ilmiy manbalar muhim o‘rin tutadi. E. E. Bertelsning “Navoiy va Jomiy” asarida ikki buyuk mutafakkirning ijodiy aloqalari, adabiy merosi va Sharq madaniyati taraqqiyotidagi o‘rni yoritilgan [1]. Ushbu tadqiqot Jomiy ijodining tarixiy-adabiy kontekstini anglash, uning badiiy tafakkuri va ma’naviy qarashlarini o‘rganish uchun muhim manba hisoblanadi.

“Salomon va Absol” dostonining mazmuni va ramziy qatlamlarini o‘rganish asarda aks etgan inson tabiati, ruhiy kechinmalar va axloqiy tanlov masalalarini tushunishga imkon beradi. Dostondagi obrazlar faqat voqealar ishtirokchilari sifatida emas, balki insonning ichki dunyosi, aqli, nafsi, irodasi va ma’naviy izlanishlarini ifodalovchi badiiy timsollar sifatida ham talqin qilinishi mumkin. Shu sababli asarni o‘rganishda uning syujeti bilan bir qatorda, ramziy mazmuni va tarbiyaviy xulosalariga ham e’tibor qaratish lozim.

Asarda Salomonning hissiyotlarga berilishi va keyinchalik hayotiy haqiqatlarni anglashga intilishi insonning ma’naviy rivojlanishi murakkab jarayon ekanini ko‘rsatadi. Absol obrazi bilan bog‘liq voqealar esa nafsoniy istaklar, hissiy qaramlik va uzoq muddatli maqsadlar o‘rtasidagi ziddiyatni ochib beradi. Podshoh va dono vazir obrazlari orqali ota-ona nasihati, ustoz yo‘l-yo‘rig‘i, tajriba va aqlning tarbiyaviy ahamiyati namoyon bo‘ladi. Ushbu obrazlarni qiyosiy tahlil qilish asarda inson kamolotiga ta’sir ko‘rsatuvchi ichki va tashqi omillarni aniqlashga yordam beradi.

Dostonni pedagogik jihatdan tahlil qilishda komil inson g‘oyasi, axloqiy tarbiya va ma’rifat masalalari o‘zaro bog‘liq holda ko‘rib chiqilishi lozim. Sharq mutafakkirlari merosida komillik insonning bilimli bo‘lishi bilangina emas, balki o‘z xatti-harakatlarini boshqara olishi, adolat va halollikka amal qilishi, boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi orqali ham belgilanadi. Shu nuqtayi nazardan, Jomiy asaridagi axloqiy qarashlar yosh avlodda ma’naviy mas’uliyat va mustaqil fikrlashni rivojlantirish bilan uzviy bog‘liqdir.

Shuningdek, asarda ilm-ma’rifat va aqlning inson hayotidagi o‘rniga alohida ahamiyat beriladi. Haqiqiy bilim insonni to‘g‘ri qaror qabul qilishga, o‘z xatolarini anglashga va hayotiy tajribadan saboq chiqarishga yo‘naltirishi kerak. Bu qarashlar zamonaviy pedagogikada bilim va tarbiyaning o‘zaro birligini ta’minlash, o‘quvchilarda axloqiy tafakkurni shakllantirish kabi vazifalar bilan hamohangdir.

Shunday qilib, mavjud adabiy manbalar Jomiy ijodining falsafiy va badiiy mazmunini anglashga asos yaratadi. Mazkur maqolada esa “Salomon va Absol”

dostoni, avvalo, ta’limiy-axloqiy g‘oyalar, komil inson tarbiyasi va zamonaviy tarbiya tamoyillari nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda mumtoz adabiy merosni pedagogik nuqtayi nazardan o‘rganishga yo‘naltirilgan nazariy-tahliliy yondashuv qo‘llanildi. Asarning ta’limiy-axloqiy mazmunini aniqlash maqsadida matn tahlili, obrazlarni mazmuniy talqin qilish, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Dastlab dostondagi asosiy obrazlar hamda ular orqali ifodalangan axloqiy tushunchalar ko‘rib chiqildi. Keyingi bosqichda nafsni jilovlash, aql va hissiyot munosabati, ilm-ma’rifat, iroda, adolat va komil inson tarbiyasi kabi mavzular o‘zaro bog‘liqlikda tahlil qilindi.

Shuningdek, asarda ilgari surilgan g‘oyalarning zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayoni bilan aloqasi ko‘rib chiqildi. Xususan, yoshlarning mustaqil fikrlashi, o‘z xatti-harakatlarini nazorat qilishi, oqibatlarni oldindan baholashi va ijtimoiy mas’uliyatni his etishi bilan bog‘liq pedagogik jihatlarga e’tibor qaratildi.

Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy xususiyatga ega bo‘lib, unda eksperimental natijalar yoki maxsus empirik ma’lumotlar keltirilmagan. Xulosalar asarning mazmuni va tahlil qilingan ilmiy manbalarning talqiniga asoslanadi.

NATIJALAR

Inson kamoloti va nafsni jilovlash g‘oyasi. “Salomon va Absol” dostonida insonning ma’naviy kamoloti, avvalo, o‘z istaklarini anglash va ularni boshqara bilish bilan bog‘liq holda yoritiladi. Jomiy talqinida insonning ichki dunyosida aql va hissiyot, burch va havas, ma’naviy maqsad va o‘tkinchi istaklar o‘rtasida ziddiyat yuzaga kelishi mumkin.

Salomon obrazi yosh, iste’dodli va kelajakda davlat boshqaruviga tayyorlanayotgan shahzodani ifodalaydi. Biroq uning hissiyotlarga berilishi va shaxsiy istaklarini ustun qo‘yishi insonning bilimli yoki salohiyatli bo‘lishi hali ma’naviy yetuklikni anglatmasligini ko‘rsatadi. Haqiqiy kamolot uchun inson o‘z xatti-harakatlarini tahlil qilishi, istaklarining oqibatlarini anglab yetishi va ongli qaror qabul qilishi zarur.

Absol obrazi esa dostonning ramziy qatlamida hissiy bog‘liqlik va nafsoniy mayllar bilan bog‘liq talqin qilinadi. U bilan bog‘liq voqealar Salomonning o‘z burchi va uzoq muddatli maqsadlaridan chetlashishini ko‘rsatadi. Shu orqali muallif inson har qanday istakni ham mutlaq haqiqat deb qabul qilmasligi, o‘z tanlovlarini aql va axloq mezonlari asosida baholashi lozimligini anglatadi.

Mazkur g‘oyaning tarbiyaviy ahamiyati shundaki, yoshlar o‘z hissiyotlarini anglash, shoshilinch qarorlardan tiyilish, xatti-harakatlarining oqibatlarini hisobga olish va o‘zini boshqarish ko‘nikmalarini egallashi kerak. Bu ko‘nikmalar shaxsning ma’naviy barqarorligi va mas’uliyatli xulq-atvorini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ilm-ma’rifat va aqlning ustuvorligi. Dostonda aql va ma’rifat insonni to‘g‘ri yo‘lga boshlovchi muhim omillar sifatida namoyon bo‘ladi. Salomonning hayotiy tajribasi orqali hissiyotga berilish va vaziyatni chuqur anglamasdan qaror qabul qilish salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkinligi ko‘rsatiladi.

Jomiy talqinida ilm faqat ma’lumot to‘plash yoki nazariy bilimlarni egallash bilan cheklanmaydi. Haqiqiy ma’rifat insonning fikrlash tarzini o‘zgartirishi, uni oqilona xulosa chiqarishga, o‘z xatolarini tan olishga va boshqalarga nisbatan adolatli munosabatda bo‘lishga yo‘naltirishi lozim.

Dono vazir obrazi ushbu fikrning badiiy ifodasidir. U yosh shahzodani oqilona yo‘lga boshlashga intiladi. Bu obraz orqali ustozning vazifasi faqat tayyor bilim berishdan iborat emasligi, balki tarbiyalanuvchining mustaqil fikrlashiga, o‘z xatosini anglashiga va to‘g‘ri qarorga kelishiga ko‘maklashishdan iborat ekani anglashiladi.

Zamonaviy pedagogik nuqtayi nazardan ushbu qarash o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va o‘z qarorlarini dalillar bilan asoslash ko‘nikmalarini rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi. Bilim axloqiy mas’uliyat bilan uyg‘unlashgandagina shaxs kamolotining muhim omiliga aylanadi.

Ota-ona va ustoz tarbiyasining ahamiyati. Dostondagi podshoh obrazi tajriba, aql, mas’uliyat va ota-ona mehrining ramzi sifatida talqin qilinadi. Uning Salomon taqdiriga befarq bo‘lmasligi farzand tarbiyasida mehr, talabchanlik va oqilona yo‘l-yo‘riq muhimligini ko‘rsatadi.

Podshohning munosabati orqali tarbiya faqat xatolarni jazolashdan iborat emasligi, balki farzandni tushunish, uning kelajagi haqida qayg‘urish va to‘g‘ri yo‘lga qaytishiga ko‘maklashish zarurligi anglashiladi. Bunda ota-onaning hayotiy tajribasi va nasihati yoshlarning qarorlariga ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Dono vazir obrazi esa ustozning tarbiyaviy vazifalarini ifodalaydi. U yoshlarga o‘z xatti-harakatlarini baholash, voqealarning mohiyatini tushunish va oqilona xulosa chiqarishda yordam beradi. Bu yondashuv zamonaviy ta’limda ham muhim bo‘lib, pedagogdan nafaqat bilim berish, balki shaxsiy namuna ko‘rsatish, o‘quvchini tinglash va uning ma’naviy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashni talab qiladi.

Komil inson va ijtimoiy mas’uliyat. Jomiy ijodida komil inson g‘oyasi yuksak axloqiy fazilatlar, ma’rifat, iroda va mas’uliyat bilan chambarchas bog‘liq. Komil inson faqat bilimdon yoki iste’dodli shaxs emas, balki o‘z manfaatlarini boshqara oladigan, adolatga intiladigan, o‘z burchini anglaydigan va jamiyat oldidagi mas’uliyatini his qiladigan insondir.

Salomonning bo‘lajak hukmdor sifatidagi mavqei uning shaxsiy tanlovlari bilan ijtimoiy burchi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ochib beradi. U faqat o‘z istaklari bilan yashamasdan, kelajakda zimmasiga tushadigan vazifalarni ham anglab yetishi

kerak. Bu orqali Jomiy rahbarlik va mas’uliyatning axloqiy asoslariga e’tibor qaratadi.

Asardan kelib chiqadigan muhim xulosa shuki, shaxsiy manfaatni jamiyat manfaatidan mutlaq ustun qo‘yish insonning ma’naviy yetukligiga zid. Adolat, vazminlik, o‘zini nazorat qilish va boshqalarning manfaatlarini hisobga olish mas’uliyatli shaxsning muhim belgilaridir.

MUHOKAMA

“Salomon va Absol” dostonining ta’limiy-axloqiy mazmuni shuni ko‘rsatadiki, inson tarbiyasida bilim, hissiy rivojlanish, axloqiy mulohaza va amaliy xulq-atvor o‘zaro bog‘liq holda qaralishi lozim. Asarda insonning ichki ziddiyatlari va hayotiy tanlovlari badiiy ifodalangan bo‘lib, ular yoshlarni o‘z xatti-harakatlari haqida fikr yuritishga undaydi.

Birinchidan, nafsni jilovlash g‘oyasi zamonaviy ta’limda o‘zini boshqarish va hissiy barqarorlikni rivojlantirish bilan bog‘liq. Yoshlar o‘z istaklarini anglash, vaziyatni tahlil qilish va qarorlarning oqibatlarini oldindan ko‘rib chiqishni o‘rganishi muhim. Bunda axloqiy tarbiya faqat taqiqlarni bayon etish bilan cheklanmasdan, ularning sabablarini tushuntirish va mustaqil mulohaza yuritish imkoniyatini yaratishi kerak.

Ikkinchidan, dostondagi aql va ma’rifat g‘oyasi ta’lim jarayonida mustaqil fikrlashga alohida e’tibor berish zarurligini ko‘rsatadi. O‘quvchilar axloqiy vaziyatlarni muhokama qilish, turli qarashlarni solishtirish va o‘z fikrlarini asoslash orqali ma’naviy-axloqiy tushunchalarni chuqurroq o‘zlashtirishlari mumkin.

Uchinchidan, podshoh va dono vazir obrazlari ota-ona hamda ustozning tarbiyaviy ta’sirini yoritadi. Shaxsning kamolotida nasihat bilan bir qatorda, amaliy namuna, ishonchli muloqot va mustaqil qaror qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash ham muhimdir. Tarbiyachi yoki o‘qituvchi yoshlarni xatolari uchun kamsitish o‘rniga, ularni xatolarini anglash va to‘g‘ri xulosa chiqarishga yo‘naltirishi lozim.

To‘rtinchidan, komil inson g‘oyasi shaxsiy kamolot va ijtimoiy mas’uliyatning birligini ifodalaydi. Bugungi ta’lim tizimida bu g‘oya o‘quvchilarda halollik, adolat, hamkorlik, o‘zaro hurmat va jamoa oldidagi burchni his etish kabi fazilatlarni shakllantirish bilan uyg‘unlashadi.

Dostonni ta’lim amaliyotida qo‘llashda uning tarixiy va tasavvufiy kontekstini hisobga olish muhim. Asardagi ramziy obrazlarni faqat bir ma’noda talqin qilish o‘rniga, o‘quvchilarga ularning badiiy va axloqiy mazmunini muhokama qilish imkonini berish maqsadga muvofiq. Masalan, asar asosida “Istak va mas’uliyat o‘rtasidagi muvozanat qanday ta’minlanadi?”, “Inson o‘z xatosidan qanday saboq olishi mumkin?” yoki “Haqiqiy bilim inson xulq-atvoriga qanday ta’sir ko‘rsatadi?” kabi savollar yuzasidan fikr almashish mumkin.

XULOSA

Abdurahmon Jomiyning “Salomon va Absol” dostoni insonning ma’naviy kamoloti, axloqiy tanlovi va o‘zini anglash jarayonini yorituvchi muhim adabiy-falsafiy asardir. Unda nafsni jilovlash, aql va hissiyot o‘rtasidagi muvozanat, ilm-ma’rifat, iroda, adolat, ota-ona tarbiyasi va ustozning yo‘naltiruvchi roli kabi masalalar badiiy obrazlar orqali ifodalangan.

Tahlil natijalari asarning asosiy tarbiyaviy g‘oyalari quyidagilarda namoyon bo‘lishini ko‘rsatadi: inson o‘z istaklarini boshqara bilishi, qarorlarini aql va axloq mezonlari asosida baholashi, bilimni ezgu xulq bilan uyg‘unlashtirishi hamda jamiyat oldidagi mas’uliyatini anglashi zarur. Komillik esa tayyor holatda yuzaga kelmaydi, balki o‘z ustida ishlash, tajriba orttirish va xatolardan xulosa chiqarish orqali shakllanadi.

Dostondagi Salomon obrazi insonning ichki izlanishlari va kamolotga intilishini, Absol obrazi nafsoniy mayllar bilan bog‘liq ziddiyatlarni, podshoh va dono vazir obrazlari esa tajriba, ma’rifat va tarbiyaviy yo‘l-yo‘riqning ahamiyatini ochib beradi.

“Salomon va Absol” asarining ta’limiy imkoniyatlaridan foydalanish yoshlarning axloqiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlash va mas’uliyatli qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi mumkin. Shu sababli mumtoz adabiy merosni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirib o‘rganish ma’naviy-axloqiy tarbiyani boyitishning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Бертельс Е. Э. Навои и Джами. — Москва: Наука, 1965.
2. Жомий Абдураҳмон. Соломон ва Абсол. — Asarning foydalanilgan nashri asosida bibliografik ma’lumotlar to‘ldiriladi. Elektron manba .
3. Jomiy Abdurahmon. Haft avrang. — Fors-tojik mumtoz adabiyotining mashhur asarlari majmuasi.
4. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
5. Alisher Navoiy. Nasoyim ul-muhabbat. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
6. Kaykovus. Qobusnoma. — Toshkent: O‘qituvchi.
7. Yusuf Xos Hojib. Qutadg‘u bilig. — Toshkent: Fan.
8. Sa’diy Sheroziy. Guliston. — Toshkent: Adabiyot va san’at nashriyoti.
9. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. — Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti.